

Juozas Banionis

Lietuvos
LAISVINIMAS
VAKARUOSE

1940

1975

Lietuvos gyventojų
genocido ir rezistencijos
tyrimo centras

Vilnius 2010

TURINYS

PRATARMĖ 11

**I. LIETUVOS LAISVINIMAS XX A. PENKTAJAME DEŠIMTMETYS-
JE: AKCIJOS KILIMAS IR AKTYVĖJIMAS..... 35**

ALT: prie Lietuvos nepriklausomybės
sargybos ištakų 35

VLIK'as: tarp egzilio vyriausybės kūrimo rūpesčių
ir laisvinimo akcijos aktyvinimo..... 66

Lietuvių tremtinių bendruomenė –
PLB pirmtakė..... 105

Nuo laisvinimo veiksmų veiklos įvairovės –
bendradarbiavimo link..... 114

**II. XX A. ŠEŠTOJO DEŠIMTMEČIO LIETUVOS LAISVINIMO
VAKARUOSE IDĖJOS IR DARBAI..... 123**

VLIK'as: nuo egzilio vyriausybės idėjos
link politinės laisvinimo organizacijos..... 123

ALT: mėginimai kelti Lietuvos laisvės bylą
tarptautiniu mastu..... 145

LLK: naujų laisvinimo veiklos idėjų paieškos..... 161

PLB: nutiestas kelias tapti politinės veiklos
organizacija..... 190

Lietuvos laisvinimo veiksniai: teisė kalbėti
pavergtos lietuvių tautos vardu..... 201

**III. LIETUVOS LAISVINIMO SĄJŪDIS VAKARUOSE XX A.
SEPTINTAJAME DEŠIMTMETyje: TELKĖSI NAUJOJI
KARTA..... 213**

ALT: didžiausias organizacijos siekis –
Lietuvos laisvė..... 213

VLIK'as: kova siekiant panaikinti Baltijos
šalių okupaciją..... 222

PLB: lietuvių tauta turi teisę būti laisva..... 237

LLK: Lietuvos laisvės klausimas
nėra pamirštas..... 248

Lietuvos laisvinimo sąjūdžio Vakaruose
stiprėjimas..... 266

Baltiečiai nepritarė sovietų
atstovavimui JT..... 274

**IV. LIETUVOS LAISVINIMAS VAKARUOSE ĮSIGALINT
DETANTO POLITIKAI 1970–1975 M. 289**

ALT: griežta antikomunistinė linija..... 289

VLIK'as: stiprios laisvinimo veiklos pozicijos..... 300

PLB: lietuvių išlaikymas sietinas su
laisvinimo veikla..... 307

Baltiečiai, keldami laisvės bylą, toliau jungėsi..... 320

Europos bendruomenė be Estijos, Latvijos,

Lietuvos neturėtų būti reprezentuojama ESBK..... 325

Sovietų mėginimai sklaidyti politines
laisvosios lietuvių pajėgas..... 330

IŠVADOS..... 337

PRIEDAI..... 346

Dokumentai..... 346

1. 1940 m. rugpjūčio 9–10 d. pranešimas apie LGT
susikūrimą ir tikslus..... 346

2. ALT 1943 m. spalio 29 d. *Pro memoria* apie JAV prezidento H. S. Trumano priėmimą Baltuosiuose rūmuose..... 348
3. VLIK'o 1944 m. vasario 16 d. deklaracija dėl šios organizacijos įkūrimo ir veiklos principų..... 350
4. VLIK'o 1944 m. vasario 16 d. raštas Lietuvos pasiuntiniams ir konsulams dėl politinės vadovybės sudarymo..... 352
5. VLIK'o 1944 m. gegužės 5 d. pareiškimas dėl antrosios sovietinės okupacijos grėsmės Lietuvai..... 353
6. VLIK'o 1945 m. gegužės 30 d. laiškas Lietuvos pasiuntiniui Londone B. K. Balučiui dėl ryšio su juo ir Vokietijos okupacinių zonų sienų..... 356
7. VLIK'o grupių 1945 m. liepos 3 d. Viurcburge vykusio susitikimo protokolas..... 358
8. VLIK'o pirmininko M. Krupavičiaus 1946 m. sausio 22 d. raštas ALT pirmininkui L. Šimučiui, raginantis toliau kelti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo bylą..... 361
9. Lietuvių tremtinių Vokietijoje 1946 m. Vasario 16-osios aktas, reiškiantis Lietuvos nepriklausomybės siekį..... 363
10. Berno konferencijos (VLIK'o ir LDT susitikimo), vykusios 1946 m. liepos 21–27 d., rezoliucija..... 366
11. VLIK'o 1946 m. gruodžio mėn. *Pro memoria* VLAk'o klausimu..... 367
12. VLIK'o VT Užsienio reikalų tarnybos pirmininko V. Sidzikausko 1947 m. kovo 14 d. laiškas Lenkijos užsienio reikalų ministrui emigracijoje A. Tarnowskiui dėl būsimų Lietuvos ir Lenkijos santykių..... 370

13. VLIK'o, VT ir rezistencijos atstovų pasitarimo Baden Badene 1948 m. liepos 9 d. susitarimas dėl Lietuvos laisvinimo vadovybės vienybės..... 372
14. Baltiečių išėivijos politinių organizacijų 1949 m. gegužės 9 d. kreipimasis į JT Generalinę Asamblėją dėl Baltijos tautų okupacijos ir suvaržytų teisių ..... 373.
15. ALT 1949 m. gegužės 17 d. kreipimasis į JAV valstybės sekretorių D. Achesoną, primenantis Lietuvos problemas prieš didžiųjų valstybių Paryžiaus susitikimą..... 377
16. 1949 m. birželio 14 d. Lietuvių charta, suformulavusi išėivijos lietuvių ideologijos gaires..... 380
17. LDT ir VLIK'o 1951 m. rugsėjo 2-12 d. Roitlingene vykusio susitikimo susitarimas dėl šių institucijų tarpusavio santykių..... 382
18. VLIK'o ir VT 1951 m. gruodžio 18 d. raginimas PLB Lietuvos klausimu kreiptis į JT..... 385
19. VLIK'o pirmininko M. Krupavičiaus 1952 m. sausio 25 d. kalba Vasario 16-osios proga per „Amerikos balso“ radiją..... 387
20. LLK 1953 m. gegužės 7 d. *Pro memoria* dėl laisvinimo veiklos keičiantis tarptautinėms aplinkybėms..... 389
21. LDT ir VLIK'o 1953 m. birželio 24 d. susitikimo Romoje susitarimas derinti Lietuvos laisvinimo darbus..... 393
22. VLIK'ą sudarančių grupių atstovų 1954 m. gegužės 1 d. pasitarimo deklaracija, apibrėžianti šios organizacijos uždavinius..... 395
23. Buvusių Lietuvos Respublikos Seimo narių

- 1955 m. gegužės 15 d. kreipimasis į laisvųjų tautų parlamentų narius..... 399
24. VLIK'o 1956 m. birželio 22–24 d. Niujorke vykusios metinės sesijos rezoliucija dėl VLIK'o ir LDT santykių..... 403
25. Buvusių Lietuvos Respublikos Seimo narių 1956 m. spalio 15 d. kreipimasis dėl sovietinės agresijos Lietuvoje į laisvųjų tautų parlamentų atstovus, dalyvaujančius XLV tarpparlamentinės sąjungos kongrese Bankoke..... 405
26. Europos Tarybos Patariamiosios Asamblėjos 1960 m. rugsėjo 29 d. rezoliucija Nr. 189 dėl padėties Baltijos valstybėse..... 407
27. VLIK'o 1962 m. lapkričio 10–11 d. seimo sesijos rezoliucijos laisvinimo veiklos, politinės konsolidacijos ir santykių su Lietuva klausimais..... 408
28. JAV prezidento L. B. Johnsono 1964 m. spalio 10 d. sveikinimo telegrama ALT pirmininkui L. Šimučiu organizacijos suvažiavimo proga..... 411
29. JAV Kongreso 1965 m. birželio 21 d. rezoliucija Nr. 416 dėl Baltijos šalių laisvės..... 412
30. Klivlando pasitarimo, vykusio 1966 m. sausio 22–23 d., rezoliucija dėl laisvosios lietuvių ryšių su okupuota Lietuva..... 414
31. LDT, VLIK'o, ALT, LLK ir PLB 1967 m. spalio 21–22 d. pasitarimo pranešimas, skelbiantis 1968-uosius Lietuvos laisvės kovos metais..... 417
32. LDT ir VLIK'o 1968 m. vasario mėn. atsišaukimas dėl Sovietų Sąjungos nusikaltimų Lietuvai..... 419
33. ALT 1968 m. atsišaukimas Vasario 16-osios proga ir aukos orderio pavyzdys..... 421

34. VLIK'o pirmininko B. Nemicko 1970 m. liepos 8 d. laiškas LDT vadovui S. Lozoraičiui dėl galimo Vakarų Vokietijos ir Sovietų Sąjungos susitarimo poveikio Lietuvai..... 423
35. BATUN 1971 m. rugsėjo 22 d. kreipimasis į JT Baltijos valstybių priėmimo į Tautų Sąjungą penkiasdešimtmečio proga..... 425
36. LDT vadovo S. Lozoraičio 1972 m. kovo 14 d. laiškas Lietuvos ministrui Vašingtone J. Kajeckui dėl termino „apsisprendimo teisė“ vartojimo..... 426

Lietuvos laisvinimo organizacijų Vakaruose politinės veiklos santrauka..... 429

Šaltiniai ir literatūra..... 439

Summary..... 449

Резюме..... 462

Asmenvardžių rodyklė..... 476

Organizacijų rodyklė..... 487

Iliustracijoms panaudotų nuotraukų ir faksimilių šaltiniai..... 491